

Fremsat den 24. marts 2021 af Karina Lorentzen Dehnhardt (SF) og Jacob Mark (SF)

Forslag til folketingsbeslutning om at sikre offentligt ansattes ytringsfrihed

Folketinget pålægger regeringen inden udgangen af indværende kalenderår at fremsætte et lovforslag, der lovfæster offentligt ansattes ytringsfrihed og samtidig indfører omvendt bevisbyrde i sager, hvor offentligt ansatte afskediges eller forflyttes eller udsættes for andre lignende sanktioner

fra arbejdsgivers side, efter at de har benyttet deres grundlovssikrede ret til at ytre sig, og sikrer en kompensation til offentligt ansatte i tilfælde af uretmæssige sanktioner fra arbejdsgivers side.

Bemærkninger til forslaget

I Danmark er der en lang tradition for at diskutere rammerne for ytringsfriheden, herunder om offentligt ansattes ytringsfrihed er tilstrækkelig godt beskyttet.

Det er flere gange blevet fastslået, bl.a. af Folketingets Ombudsmand, at offentligt ansatte har en udstrakt ytringsfrihed («Offentligt ansattes ytringsfrihed», Folketingets Ombudsmand, overblik nr. 17). Men på trods af det viser gentagne undersøgelser, at der i praksis er stor usikkerhed og utryghed blandt offentligt ansatte, når det drejer sig om at ytre sig om kritisable forhold på deres arbejdsplads, og at frygten for at ytre sig som ansat er vokset gennem årene, ligesom tal viser, at en betragtelig andel af de offentligt ansatte kendte til kritisable forhold på deres arbejdsplads, men ikke havde ytret sig offentligt om det. («Ansatte frygter at tage ordet», FTF dokumentation nr. 5, august 2018, og »Ytringsfrihedens rammer og vilkår i Danmark«, betænkning nr. 1573, Ytringsfrihedskommissionen, Justitsministeriet, 2020).

Det er afgørende for et velfungerende demokrati, at offentligt ansatte deler deres viden i den offentlige debat. Derfor er det efter forslagsstillernes opfattelse bekymrende med den nuværende tavshedskultur, hvor offentligt ansatte afholder sig fra at blande sig i den offentlige debat, selv om de ligger inde med relevant viden, der burde komme til offentlighedens kendskab, fordi de frygter negative konsekvenser. Vi har gentagne gange set eksempler på, at de ansatte har kendskab til kritisable forhold på deres arbejdsplads, som bør komme til offentlighedens kendskab, («SF vil styrke offentligt ansattes ytringsfrihed efter Fredericia-sag», TV Syd, den 11. marts 2021), ligesom vi også har set eksempler på represalier over for ansatte, hvilket understreger behovet for ved lov at sikre offentligt ansattes ytringsfrihed («SF vil have offentligt ansattes ytringsfrihed understreget ved lov», Avisen Danmark, den 21. november 2020).

Med dette forslag ønsker forslagsstillerne således at skabe bedre mulighed for, at personer, der er ansat i myndigheder og institutioner m.v., der er omfattet af den offentlige forvaltning, kan ytre sig på egne vegne uden at skulle frygte for represalier af mere eller mindre direkte karakter. Forslagsstillerne er opmærksomme på, at der kan være tilsvarende udfordringer i de tilfælde, hvor offentlige opgaver løses af private virksomheder. Dette forslag fokuserer dog alene på offentligt ansattes ytringsfrihed, men forslagsstillerne opfordrer regeringen til at overveje udfordringen med privatansatte, der på tilsvarende vis kan ligge inde med relevant viden, der burde komme til offentlighedens kendskab, uden at de privatansatte skal frygte represalier.

Anbefalinger fra Ytringsfrihedskommissionen:

Ytringsfrihedskommissionen blev nedsat den 13. december 2017 på baggrund af en politisk aftale indgået den 31. maj 2016 mellem den daværende regering (Venstre), Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti om initiativer rettet mod religiøse forkyndere, som

søger at undergrave danske love og værdier og understøtte parallelle retsopfattelser. Det fremgår af aftalen, at de nævnte partier med tilslutning fra Socialistisk Folkeparti bl.a. var enige om at nedsætte en kommission, som skulle vurdere ytringsfrihedens rammer og generelle vilkår i Danmark.

Ytringsfrihedskommissionen afgav i april 2020 sin betænkning nr. 1573/2020 om ytringsfrihedens rammer og vilkår i Danmark. Ytringsfrihedskommissionen har drøftet, hvordan offentligt ansattes ytringsfrihed kan styrkes, og i forhold til offentligt ansattes ytringsfrihed bemærker kommissionen bl.a.: at »Det er adskillige gange slået fast, at offentligt ansatte har en udstrakt ytringsfrihed, som også gælder, når man som offentligt ansat udtaler sig kritisk om ens eget arbejdsområde, hvis blot man udtaler sig som privatperson. I det lys er det efter kommissionens opfattelse bekymrende, at der stadig er flere undersøgelser, herunder kommissionens egen, som viser, at spørgsmålet i praksis giver anledning til stor usikkerhed og utryghed blandt offentligt ansatte.«

Ytringsfrihedskommissionen har fået gennemført en befolkningsundersøgelse, som bl.a. viser, at en betragtelig andel (29 pct.) af de offentligt ansatte har oplevet kritisable forhold på arbejdspladsen, som de mener, at offentligheden burde have kendskab til. Af de 29 pct. er det alene ca. en femtedel, der har valgt at påtale forholdene i offentligheden, f.eks. i form af læserbrev eller opslag på sociale medier. Kommissionens befolkningsundersøgelse bekræfter således billedet fra tidligere undersøgelser gennemført bl.a. af FTF af, at offentligt ansatte i vidt omfang holder sig tilbage i forhold til offentligt at påtale kritisable forhold på arbejdspladsen, og at tilbageholdenheden især skyldes frygt for fyring eller at blive opfattet som illoyal over for arbejdspladsen.

Et flertal i kommissionen anbefaler en lovfæstelse af offentligt ansattes ytringsfrihed, idet flertallet anfører følgende: »Flertallet finder i den forbindelse, at et lovgivningsinitiativ vil kunne sende et vigtigt og værdifuldt signal til de offentligt ansatte og deres ledere om, at de har politisk opbakning til at gøre brug af deres ytringsfrihed, ligesom en lovfæstelse vil kunne give en tiltrængt og mere overskuelig indgang til de relevante regler, praksis og vejledning om det nærmere indhold af ytringsfriheden.«

Forslagsstillerne er enige med flertallet i Ytringsfrihedskommissionen i, at de nuværende initiativer, informationskampagner og vejledninger ikke har haft den tilstrækkelige og ønskede effekt, hverken i forhold til ansatte eller arbejdsgivere, og derfor er det nødvendigt at sætte ind med et lovgivningsinitiativ, som lovfæster ytringsfriheden for offentligt ansatte.

Omvendt bevisbyrde

Ud over at ytringsfriheden bliver lovfæstet, finder forslagsstillerne også, at der er behov for at indføre omvendt bevisbyrde i sager, hvor offentligt ansatte, der har ytret sig,

oplever repressalier, fordi det er et af de områder med en særlig sårbarhed, hvor omvendt bevisbyrde er nødvendig.

Forslaget skal således sikre, at det ved en fyring, forflyttelse, lønnedgang eller andre repressalier er arbejdsgiver, der skal bevise, at årsagen ikke er, at den ansatte har ytret sig offentligt. Noget lignende gælder, hvor der sker fyringer af gravide. Efter ligebehandlingsloven påhviler det arbejdsgiver at godtgøre, at afskedigelsen ikke er begrundet i graviditeten, og arbejdsgiveren skal løfte bevisbyrden i form af klare, objektivt konstaterbare forhold, der legitimerer afskedigelsen. Denne omvendte bevisbyrde i sager om gravide har haft en præventiv effekt, og forslagsstillerne forventer, at en tilsvarende regel om omvendt bevisbyrde i sager, hvor offentligt ansatte benytter den grundlovssikrede ret til at ytre sig på egne vegne, ligeledes vil have en præventiv effekt.

Forslagsstillerne ønsker den størst mulige beskyttelse af de ansatte, og derfor foreslås omvendt bevisbyrde, men forslagsstillerne er dog åbne over for at drøfte indførelse af delt bevisbyrde, hvis der er politisk opbakning til dette.

Kompensation ved uretmæssige sanktioner på grund af den ansattes ytringer

Forslagsstillerne mener, at det skal have mærkbare økonomiske konsekvenser, hvis arbejdsgiveren uretmæssigt sanktionerer ansattes lovlige ytringer. Derfor finder forslagsstillerne, at der skal sikres en fuld og hel kompensation til den offentligt ansatte ved uretmæssige sanktioner som f.eks. fyring, forflyttelse og lønnedgang, som finder sted på grund af den offentligt ansattes lovlige ytringer.

Aktualitet

Den 25. juni 2019 indgik Socialdemokratiet, Radikale

Venstre, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten en aftale om et politisk forståelsespapir: »Retfærdig retning for Danmark«. Som det fremgår af forståelsespapiret, skal regeringen arbejde for at fremme ytringsfriheden for offentligt ansatte, så ytringsfriheden kan bruges inden for gældende begrænsninger uden frygt for direkte eller indirekte negative reaktioner fra ledelsen. Realiseringen af denne del af aftalen udestår fortsat.

Forslagsstillerne anerkender, at regeringen det sidste år har været optaget af håndteringen af covid 19-pandemien, men finder samtidig, at der er et ganske presserende behov for at sikre en lovfæstet beskyttelse af offentligt ansattes ytringsfrihed, som er forskellig fra og uafhængig af et forventet lovforslag fra justitsministeren om implementering af whistleblowerdirektivet.

Forslagsstillerne er bekymrede for, at der er sager om alvorlige og kritisable forhold på offentlige arbejdspladser, der ikke ser dagens lys, alene fordi de ansatte er nervøse for repressalier eller for at blive opfattet som illoyale medarbejdere, og derfor pålægges regeringen i indeværende kalenderår at fremsætte et lovforslag, der lovfæster offentligt ansattes ytringsfrihed og samtidig indfører omvendt bevisbyrde i sager, hvor offentligt ansatte udsættes for sanktioner fra arbejdsgivers side, efter at de har benyttet deres grundlovssikrede ret til at ytre sig, og sikrer en kompensation til den ansatte i tilfælde af uretmæssige sanktioner fra arbejdsgivers side.

Skriftlig fremsættelse

Karina Lorentzen Dehnhardt (SF):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om at sikre offentligt ansattes ytringsfrihed.

(Beslutningsforslag nr. B 285)

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.